

AKNAKUTATÓ-ÉS TŰZSZERÉSZ ALAKULATOK RÖVID TÖRTÉNETE, AKNAKUTATÓ-ÉS TŰZSZERÉSZ JELVÉNYEK

Kenyeres Dénes nyugállományú alezredes

A jelenleg is meglévő MH. 1. Honvéd Tűzszerész-és Aknakutató Zászlóalj jogelődje 1945. szeptember 28-án alakult meg. A II. világháború alatt a hadviselő felek - a műszaki csapatok közreműködésével – óriási mennyiségű – különböző típusú – aknákat telepítettek Magyarország különböző frontszakaszain, illetve fontosabb harcterein – de másutt is. A háború befejezése után hazánkban azonnal megkezdték az aknakutató alegységeket, aknakutató járőröket szervezni.

1945. április 19.-én a kaposvári honvéd kiegészítő parancsnokságon az alábbiakat fogalmazták meg. „... a lezajlott harcok után nyugat és észak-kelet Somogyban, valamint a Balaton déli partján, ahol négy hónapja húzódott az arcvonal, számtalan sok érintő-, tányérakna és fel nem robbant tüzérségi lövedék fekszik. Nagybajomnál több száz halott fekszik temetetlen, mert az aknamezők miatt a hullák nem közelíthetők meg. Az aknamezők eltávolítása céljából a vármegye alispánjával együtt érintkezésbe léptünk a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) illetékeseivel, ahonnan ígéretet kaptunk az aknák eltávolítására. a munkák azonban igen lassan haladnak, mert a felszedésre váró aknák száma meghaladja a százezret. Kérem a Honvédelmi Miniszter Urat, intézkedjen egy utász alegység kirendelésére, de annak beérkeztéig aknakutató műszereket és kiképzett nyomozókutyákat utaltasson ki.”

Több helyen, településen fordul elő ebben az időben szerencsétlenség, robbanástól eredő baleset. nem volt még szervezetszerű aknakutató csoport, mely az ilyen jellegű munkát elvégezte volna. Az idő és a gyakran előforduló

balesetek siettették az aknakutató alegységek létrehozását. Először a hadifoglyotáborokban toborozták az önként jelentkezőket. A csertői foglyotáborból 220 magyar hadifoglyot adtak át a 4. honvédkerületnek. Az aknaszedésre önként jelentkezett hadifoglyokból alakult meg az első magyar aknakutató zászlóalj, melynek az első parancsnoka bolgár tiszt volt. A zászlóalj műszaki –és alkalmazási szempontból Dimov őrnagy alá tartozott. Viszont fegyelmi és beszolgálati ügyekben a zászlóalj parancsnoki teendőket Fodor Alajos alezredes gyakorolta. Dimov vezetésével a magyar katonák mintegy 73 ezer aknától tisztították meg a somogyi területeket. Ezt a zászlóaljat a bolgár tiszt átadta a 4. honvéd kerületi parancsnokságnak.

A szovjet és bolgár csapatok aknamentesítő tevékenységével párhuzamosan a helyi hatóságok magyar aknakutató járőröket szerveztek. 1945. július 10.-én kiadott HM utasítás felszólította a honvéd kerületi parancsnokságokat, hogy annyi járőrt állítsanak fel, amennyire a munka mennyisége alapján szükség van. Egy járőr létszámát öt főben határozták meg. Ettől kezdve, nem csak önkéntese végezték ezt a munkát, hanem sorozott katonák is. Ezután újabb HM rendelet következett 1945. szeptember 28.-án, melynek hatására felállították az úgynevezett aknakutató munkás szakaszokat a kerületi parancsnokságok állomáshelyein. (A mai alakulat ezért ettől a dátumtól eredezteti a jogelőd megalakulását).

Egy későbbi rendeletben szabták meg a feladatukat:

1. Az időjárási viszonyoktól függően aknamezők felderítése, különböző robbanóanyagok, bombák, tüzérségi és gyalogsági lőszeresek összegyűjtése.
2. A robbanóanyagok hatástalanítása és raktározása.
3. Az aknakutatás céljára szolgáló eszközök-és műszerek beszerzése, elkészítése és karbantartása, hogy azok az aknakutatásra mindenkor megbízhatóan rendelkezésre álljanak.

A hét honvédkerületben 1946. január 25.-ig összesen hét aknakutató szakasz és tizenöt aknakutató járőr működött. 1946. közepén, Budapesten már tizenhat tüzserész járőr dolgozott. Miskolctól Szombathelyig mintegy 350 magyar aknakutató katona végezte a sok ezer ember életét megmentő tevékenységét.

Az egész ország akna-és lőszermentesítésének újjászervezését a kormány 1946. szeptember 6.-án kiadott 10880/ME rendeletével kezdték meg. A tervszerű feladatok végrehajtására katonailag szervezettebb alakulatok felállítását rendelték el. A Műszaki vezetési Törzs alárendeltségében megszervezték az 1. és a 2. önálló aknakutató századot. Az 1. század Budapest, a 2. század Székesfehérvár körzetében működött. Szigorúan szabályozták az akna-és lőszermentesítés feladatait.

A két aknakutató század 1946. december 1.-től 1947. július 31.-ig összesen 1557661 kg robbanó lőszer és 25355 db, közel 50710 kg aknát semmisített meg. Az országos adatok még szembetűnőbb teljesítményeket mutatnak. 1946. november 15.-től 1947. március 15.-ig 1122 tonna robbanóanyagot tettek ártalmatlanná. Ez a mennyiség 110 vagonra tölthető volna meg. A megfeszített munka sajnos áldozatokat is követelt az aknakutató alegységek állományából. Az aknaszedés során közel 300 fő aknakutató halt hősi halált. Többen veszítették el egyik-másik végtagjaikat. 1946. március 27.-én 12 órakor és 28.-án délben összesen hat katona halt meg aknarobbanástól. Az 1. Önálló Aknakutató Zászlóalj 1947. július 23.-án alakult meg a Hm 1500 eln. rendeletével. Ez az alakulat harmincnégy aknamentesítést végző járőr kiállítására volt képes. A zászlóalj 304 katonából — ebből 28 tiszt, 108 tiszthelyettes — állt.

A Honvédelmi Tanács határozata alapján 1954. február 24.-én megalakították a Honvéd Aknakutató Zászlóaljat. A parancsnoka Putnai József őrnagy volt. Május 30.-ig tartó kiképzés során a következő szaktantárgyakat oktatták az aknakutató katonák számára: robbantás, aknaismeret, tüzserész-ismeret, az ak-

namentesítés technikája. ezt követően június 1.-én megkezdték a mesztegyői aknamező felszámolását. A zászlóalj Marcaliban, majd Ercsiben diszlokált.

Az 1956.-os forradalom után a nyugati határszakaszt ismét lezárták. Erre jelölték ki a zászlóaljat. Ők 1957. április 5.-e és június 29.-e között befejezték a munkát, majd az alegység létszámát század erőre csökkentették. A HM 1958. szeptember 18.-án kelt parancsával az előbbi bázisán felállították a 2. Önálló Aknakutató Zászlóaljat. Ezt követően az országban több helyen is elvégezték a területek aknamentesítését. 1960.-ban kapott az alakulat csapatzászlót.

A zászlót a dunaújvárosi 26. sz. Építőipari Tröszt adományozta a tűzszerészek részére. Ezt követően 1961.-ben Orovecz Mihály őrnagyot nevezték ki parancsnokká, később Miklós Gyula alezredes lett a parancsnok. A 2. Önálló Aknakutató Zászlóaljat 1961.-ben a hadihajós magasabb-egység kötelékébe helyezték s Ercsiből Budapestre telepítették. 1971.-ben az 58. Tűzszerész és Aknakutató Zászlóalj nevet kapták meg az MN hadrendjében, majd 1975.-ben kivált a hadihajósok alárendeltségéből. Március 1.-től ismét felvették az 1. Önálló Tűzszerész és Aknakutató Zászlóalj nevet. Az Elnöki Tanácstól megkapták a Vörös Zászló Érdemrendet. Visszakapták a halálfejes csapatzászlót is.

1983.-ban Dunaharasztin — három hét alatt — 5000 db lőszer gyűjtöttek össze és semmisítettek meg.

1993.-as évben 1900 tűzszerészi feladatot oldottak meg, majd 1994.-ben 2300.-at is meghaladta a bejelentések száma. A feladatok Záhonytól Hegyeshalomig felölelik az egész ország területét. Sok még az országban a földekbe temetett — de ma is pusztító erejű — háborús lőszer, bomba stb. Több mint egy évtizedig az alakulat parancsnoki tisztét Láng László alezredes töltötte be. Jelenleg a zászlóalj parancsnoka Molnár Sándor mérnök alezredes, aki 1999.-től vezeti az alegységet.

A Honvéd Tűzszerész és Aknakutató Zászlóalj teljesítményéhez, tevékenységéhez, jubileumaihoz és életéhez az alant felsorolt, feldolgozott aknakutató, tűzszerész jelvények kapcsolódnak:

Aknakutató jelvény 1948.

A magyar Honvédségben, majd később a Magyar Néphadseregben is, különféle teljesítmény, szakképzettségi jelvényeket rendszeresítettek. A katonai szolgálat ellátása során kiemelkedő teljesítmény ellátásáért már 1948.-ban is rendszeresítettek a különböző fegyvernemek és szakcsapatok állománya részére teljesítmény jelvényeket. Az aknakutató zászlóaljban szolgálatot teljesítők részére 1948. január 12.-én rendszeresítettek több fokozatban aknakutató jelvényeket. Az aknakutató alakulatnál ténylegesen szolgálatot teljesítők részére lehetett adományozni, négy fokozatban:

a) Aknakutató emlékjelvény:

A babérkoszorú zöld zománcozású volt. Ezt a fokozatot csak a súlyosan sebesültek kapták meg.

b) Arany aknakutató jelvény:

Azok kapták meg, akik legalább egy évig az aknamezőn teljesítettek szolgálatot.

c) Ezüst aknakutató jelvény:

Azok érdemelték ki, akik hat hónapig az aknamezőn dolgoztak.

d) Bronz aknakutató jelvény:

Mindenki megkapta, aki az aknakutató alegységnél teljesítet szolgálatot, mint aknakutató. Ez a fokozat nem nevezhető teljesítmény jelvénynek, csak szakképzettségi jelvény volt.

Az aknakutató jelvény részletes leírása:

A jelvény - a fokozatosan megfelelően zöld zománcozású, arany, ezüst, vagy bronz babérkoszorúba foglalt halálfej, két egymásra helyezett kardon. A

halálfej is a fokozatnak megfelelő színű volt, kivéve a zöld zománcozásúnál, ahol a halálfej s a kardok is aranyozottak.

A hátlapján a feltűzésre szolgáló pántok láthatók. A jelvényt a zubbony jobb felső zsebének közepén lehetett hordani, a köpenyen tilos volt viselni. Nagyon ritka jelvény! Viselését 1952. dec-

ember 1.-i hatállyal megszüntették.

Mérete: 42*39 mm. **vastagsága:** 0,25 mm, **súlya:** 4 gramm. **anyaga:** egyszerű fémlemez.

Az aknakutatók részére – az elszennvedett sebesülések jelzésére – „sebesülési pántokat” is rendszeresítettek. Az 1;2;3. sebesülést jelző, ezüst színű, ék alakú zsinórt a zubbonyon az aknakutató jelvény alatt 3 cm-re, ékheggyel lefelé helyezték el.

A miniszter 1952.-ben intézkedett arra, hogy a régi halálfejes jelvényeket a hozzátartozó igazolvánnyal együtt szedjék össze és az MN Műszaki Parancsnokságának, küldjék meg 1952. december 31.-ig.

Aknakutató jelvény 1952.

Az 1949.-es Alkotmány hatálybalépése után új címert alkottak, az uralkodó szín a vörös lett, és minden jelképre, jelvényre felkerült a vörös csillag is. A régi típusú aknakutató jelvények helyett 1952. június 26.-án új jelvényeket rendszeresítettek, három fokozatban, mely a Honvédségi Közlöny 1952. VIII: évfolyam 14. számában jelent meg 1952. november 24.-én.

a) Aknakutató emlékjelvény (I. fokozat)

Tűzaranyozott, tűzzománcozott a vörös csillag. A hősi halottak hozzátartozója kapta meg. Illetve az olyan harcos tiszt, tts., aki olyan súlyosan sérült, hogy további aknakutató munkát végezni nem képes.

b) Arany aknakutató jelvény (II. fokozat)

Azok érdemelték ki, akik legalább 24 hónapig az aknamezőn dolgoztak, s eredményes tevékenységet fejtettek ki, illetve a régi (halálfejes) aknakutató jelvény birtokosa volt, s azt leadta az igazolvánnyal együtt.

c) Ezüst aknakutató jelvény (III. fokozat)

Mindazok megkaphatták, akik egy évet dolgoztak az aknamezőn eredményesen az aknák felderítésén és hatástalanításán, illetve a régi aknakutató jelvény tulajdonosa volt, s azt beszolgáltatta.

Előfordul vas színben is. De előkerült – prototípusként – 58*55 mm-es méretben is. A tűzaranyozott helyett létezik a gyűjteményemben tűzzománcozottan, de bronzottan is.

Leírása: 40 mm átmérőjű körben szerkesztett ötágú vörös csillag pajzs, mögötte kettő db római kard. A csillag alakú pajzs fölött — rátétként — 25 mm-es körben, 5mm széles zöld színűre zománcozott koszorúval övezett, feketére tűzzománcozott álló bomba, melynek két oldalán a piros tűzzománc kör alakú pajzsmezőben a fokozatnak megfelelő színű arany, ezüst sugarak (3-3) látható. A jelvény alsó szélén az 5 mm széles és 18 mm hosszú fehér zománcozású szalagon olvasható a jelvény jellegét tükröző felirat, nyomtatott nagy betűkkel: **AKNAKUTATÓ**

Adatai, méretei: 38*36 mm, **súlya:** 7 gramm, **tűzzománcozott súlya:** 10 gramm, **vastagsága:** 5 mm, **anyaga:** tűzzománcozott tombaklemez.

Hátlapján a feltűzésre szolgáló függőleges irányú pántok (2 db) van forrasztva.

Előfordul miniatűr formában is a fokozatnak megfelelően, ezt civil ruhán lehetett viselni. Az én magángyűjteményemben vas színű miniatűr példány van az alsó szélén lévő szöveg rövidítve olvasható. A K (AKNAKUTAÓ).

A miniatűr méretei: 18,5*19 mm, **súlya:** 1 gramm, **vastagsága:** 1,5 mm, **anyaga:** tűzzománcozott tombaklemez.

Áthelyezés esetén a jelvényt a tulajdonosa tovább is viselhette egyenruháján. Leszerelés után az aknakutató jelvényt a birtokosa megtarthatja és annak kicsinyített mását polgári ruhán viselheti. Sebesülések jelzésére külön pántokat rendszeresítettek, melyet a jelvény alatt kellett feltűzve viselni. Egy, kettő, három sebesülés esetén annyi ezüst ék alakú pánt, négy vagy többszöri sebesülés esetén egy aranypánt viselhető. A II: III. fokozat az MN Műszaki PK., az I. fokozatot a miniszter adományozta.

Aknakutató tűzszerész jelvény 1952.

Nem rendszeresítették. Eddig mindössze egyetlen példány került elő belőle. Valószínű, hogy 1952.-53.-ban készítették.

Leírása: Ovális alakú tölgybabérlevél koszorún, ötágú zománcozott vörös színű csillag helyezkedik el. A kör alakú középpajzson keresztbe fektetett két darab bomba van felillesztve. A koszorú alsó részén fehér

zománcozású ívelt szalagon nagybetűkből az alábbi szöveg olvasható két sorban: AKNAKUTATÓ TŰZSZERÉSZ.

Mérete: 58*46 mm. Anyaga: tűzzománcozott bronz. Hátoldalán a feltűzést szolgáló pántok láthatók.

Jubileumi tűzszerész jelvény 1980.

Az alakulat 1980,-ban ünnepelte fennállásának 35. évfordulóját. A jubileumi, megemlékező állománygyűlésre az aknakutató és tűzszerész zászlóalj parancsnoksága emlékjelvényt készíttetett. Azt megkapták az alakulat állandó állomány s a jubileumra meghívott vendégek.

Leírása: Ötszög alakú jelvény, előlapján a mezőt kék színű tűzzománcozás tölti be. Fölül az Elnöki Tanács által 1975.-ben adományozott Vörös Zászló Érdemrend miniatűr változata látható. Középen helyezkedik el a piros színű körben az egység jellegére utaló fekete álló bomba, mely alul piros mezőre illeszkedik. A középrészt aranyozott koszorú öleli át két oldalt, s alul. Alatta köralakban az évfordulót kifejező 35.ös szám van fölcsavarozva. A jelvény alján nemzeti színű szalag fehér mezejében TŰZSZERÉSZ szöveg olvasható.

Hátlapján brosztű látható s a szám felillesztésére szolgáló csavar.

Méretei: 53*30,5 mm, **vastagsága:** 2 mm, **anyaga:** tűzaranyozott, tűzománcozott bronz, **súlya:** 22 gramm.

Jubileumi tüzserész jelvény 1985.

A Honvéd Tüzserész és Aknakutató Zászlóalj parancsnoksága 1985.-ben az alakulat fennállásának négy évtizede emlékére készítette. A jelvény alakja, formája, anyaga teljesen megegyezik az előző ábránál leírtakkal. Eltérést a jubileumra utaló 35.-ös szám helyett a 40.-es helyezkedik el.

Jubileumi aknakutató tüzserész emlékjelvény 1995.

Fél évszázados történek méltó kifejezésére egy protokoll kivitelű és megjelenítésű jelvényt készítettek. Az emlékjelvény hűen kifejezi, hogy viselője, tulajdonosa milyen alakulatnál, fegyvernemnél teljesít szolgálatot. Ezt a jelvényt is az ünnepi megemlékezésen lévő állomány, a meghívottak s az alakulat állandó állománya kapta a zászlóalj parancsnokától.

A jelvény leírása:

A jelvény három részből illeszkedik össze: Az alsó réteg a zöld zománcozású tölgy-és babérlevélből s az abba illeszkedő kettő darab kardból tevődik össze. Erre helyezkedik rá az arany színű egyenlő szárú kereszt. A kereszt a felső- és alsó ágain a jubileumra utaló fekete színű évszámok 1945/1995, a kereszt közép mezejében a nemzeti zászlónk köralakban látható. A külső körben piros, a középső körben fehér, a belső kör pedig zöld színben. Ide illeszkedik fel az ezüst színű 33,5*12 mm méretű bomba. Hátlapja sima.

Méretei: 43*43 mm, **a kardok hossza:** 60,5 mm, **vastagsága:** 4,5 mm.
anyaga: tűzaranyozott, tűzzománcozott fémlemez. **súlya:** 40 gramm.

Zöld protokoll díszdobozban került adományozásra. A gyűjteménybe 1995. december 10.-én került ajándékozás, adományozás útján.

Tűzszerész aknakutató karjelzés 1993.

A Magyar Honvédség parancsnoka 1993. évben engedélyezte az MH 1. Honvéd Tűzszerész és Aknakutató Zászlóalj személyi állománya (ht., tsz., sor) részére, hogy az egyenruha (köznapi és ünnepi zubbony) bal felső ujján viselhesse a zászlóalj hímezett megkülönböztető karjelzését. A rendszeresítést megelőzően az alegység állománya megtervezte, majd kivitelezte a jelvényt. Felterjesztés után került jóváhagyásra.

Leírása: A hímezett anyagból készült ovális alakú jelvény fekete szegélyén belül lila körön belül sárga mezőben látható a sötét és világoszöld színekből álló nyitott babérokoszorú. A koszorú mögött helyezkedik el keresztben kettő darab kard, a koszorú közepén látható egy fekete színű bomba, melyet középen egy nemzeti színű szalag fog át. A mező felső felén a megalakulást kifejező 1945.-ös évszám olvasható. Az egész jelvény szerves, harmonikus egységet képez. Tervezője jól állította össze a jelvény formáját, és színeit.

Mérete: 80*60 mm.

A fényképet — gyűjteményemben lévő példányokról — Szüllő Gábor (Kecskemét) készítette 1995. évben, melyért ismételten hálás köszönetemet fejezem ki.

Felhasznált irodalom:

- Gellért Tibor: Tűzszerészek, aknakutatók. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1977.
- Kacsó Lajos: Akiket a trotil füstje megcsapott. Magyar Honvéd, 1995. szeptember 29. száma. 36.-37. oldalak.
- Szórádi Zsigmond – Tálás Géza: A Magyar Néphadsereg jelvénye (1945-1970) A magyar Éremgyűjtők Egyesülete kiadása. Budapest, 1971.
- Honvédségi Közlöny 1993. 24. száma.
- Gellért Tibor: Tűzszerészek és aknakutatók. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest. 1981.
- Honvédségi Közlöny, 1952. 14. száma.